Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

No 1518.



M Tischer fecit

BIBLI REGIA

= L. N. 1273
ex. 1 H

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

FORMVLA VISITATIONIS PROVINcialis ſeu præpoſitorum conſcripta a

DOCT: PET: PALL:

I. COR: XIIII.

Omnia pro decoro & ſecundum ordinem fiant inter vos.

1555.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Venerandis viris/ Eccleſiarum & Scholarũ in his regnis & terris/ Daniæ/ Noruegiæ/ Rugiæ/ Gothiæ/ Iſlandiæ & Farenſium inſularum/ præpoſitis / ſuis Dominis & fratribus in Chriſto chariſſimis.

GRatiam /miſericordiam & pacem a Deo patre & Domino noſtro Ieſu Chriſto. Poſtquam venerandi viri /Domini Superintendentibus huius regni Daniæ / quando nuper admodum ex mandato Sereniſſimi Regis hic Haffniæ congregati fuerunt / ita placuit / vt hunc libellum viſitationis præpoſitorum / cum aliis quibus-

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

buſdam Synodalibus/quæ pro noſtris tã-
tum Eccleſiis & Scholis in vſum præpoſi-
torum Selandinorum hactenus conſcripſe-
ram/in primis excudi typis curarem/vt in
vſum aliorum quoque diuulgarentur / id
quod eis petentibus pro mea qualicunqꝫ
erga dominos & fratres noſtros beneuolen-
tia denegare non potui/quantumuis hæc ea-
dem in noſtris Eccleſiis & ſcholis propemo-
dum trita ſunt. Hanc enim formulam vi-
ſitationis prouincialis / pio & fideli viro
prouinciæ Calenburgenſis præpoſito/ do-
mino Melchiori Johannis/ ante aliquot
annos his verbis & hac Epiſtola dedicaui.

Quanquam optime frater & fidelis in
verbo Dei cõminiſter / formula viſitatio-
nis tuæ non ſolum ex ipſa ordinatione/ſed
etiam ex mea diœceſana Eccleſiarum viſi-
tatione peti poteſt/ tamen quia certam ex
me viſitandi formulam petis/ meam qua-
lemcunqꝫ operam & quantulamcunqꝫ/ tibi

 dene-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

denegare non poſſum. Video enim ſumme neceſſariam eſſe non tantum Superintendentis / ſed etiam præpoſitorum viſitationem, tam ruri / q̄ in oppidis & ciuitatibus / vt nemo ſit qui iure poſſit huic neceſſitati / reclamare. Nam vt maxime accepti & expenſi ratio ſeu computatio ad alios deuoluta nō pertineat nunc ad officium præpoſiti iuxta ordinationem hic in Selandia / tamē adhuc plus ſatis habet quod agat in ſingulis Eccleſiis / modo fideliter alioqui ſuo officio ſatiſfacere velit.

Primum enim quantum ad ipſos Parochos attinet / non omnes conſeruant ſemper eandem & perpetuam / vel in doctrina ſynceritatē / vel in vita puritatem quin affectibus vitioſis interdum laborent ac indulgeant / vt homines ſumus / & nihil humani / a nobis alienum eſſe putemus.

Deinde nociua & pernicioſa illa / quorundā ludimoderatorum / in erudienda iuuentute ſcolaſtica / tum diaconorum in

catechizandis

catechizandis pueris ruralibus ſegnities non paruam huic viſitationi occaſionem prœbet.

Adhœc etiam negligentia tutorum Eccleſiœ & pauperum / in multis locis reprehendenda & corrigenda eſt.

Poſtremo vulgi licentiam / impietatem / pertinaciam / ingratitudinem / libidinem / & mores vitioſos emendare / ſubinde neceſſarium eſſe quis non videt? Ideo non poſſum ſatis ridere temeritatem / ne dicam inuidentiam illorum / qui hœc omnia nunc calumniantur & in peiorem partẽ inter pretantur nunc alios etiam ſummos viros perperam in formant / quaſi hœc viſitatio ſit inſtituta quœſtus gratia / propter lucellum / quod inde corradi poſſit / & nõ magis ad gloriam Chriſti. Sed tales ex muſca Elephantem / et ex Elephante muſcam faciunt / excolantes interim culicem / et Camelum deglutientes / vt Crocodyli lachrimis Eccleſiarum iacturam deplorare videantur. Sed nos interim opor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

ter / quantum fieri poteſt / implere omnem iuſtitiam / hoc eſt / noſtrum officium fideliter facere / et laborare in vinea Chriſti. Plura ſunt in meos humeros coniecta / q̃ vt ferendo par eſſe poſſim. Mea viſitatio / ſi ſuperſtes fuero / vix intra quinquēniū finietur / vt taceam ꝙ vnus vir / nullus vir. Quis ergo non animaduertit præpoſitos ex mera neceſſitate Superintendentibus additos eſſe / videlicet vt in rebus tam arduis eos iuuare et aliquot ſaltem oneribus leuare queant. Habent enim Superintendentes ſuos Præpoſitos eadē de cauſa / qua Moſes ſuos Centuriones ac decuriones / et Paulus ſuos Timotheos et Titos / nimirum vt q̄ deſunt / corrigant / & ſint comminiſtri in verbo et Epiſcopatu / ad ſubleuationem Superintendentis / ne tam ingenti occupationum mole prematur / vt ante tempus in opere deficiat et ſuccūbat / ſed vt id quod ex gratia Dei præſtare poteſt / diu poſſit. Quare nihil eſt ꝙ quidam Præpoſiti tergiuerſantur et detrectant

hanc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

hanc viſitationem / deterriti vociferationibus maleuolorum hominum / qui quæſtũ et auaritiam interpretantur. Habent enim in ordinatione Sereniſſimi Regis mandatum / vt ſingulis annis viſitent Eccleſias prouinciales / cum nõ liceat Superintendẽti niſi quarto quoqꝫ ãno omnes huius diœceſis Eccleſias viſitare. Quod regiũ mandatum / ſi quis contemnit / ignominioſa depoſitione cedat fideliori miniſtro / qui laboret et fructum faciat in vinea Domini. Proinde mi Domine Melchior / cum neceſſariis de cauſis inſtituta ſit Præpoſitorum viſitatio / tuæ tã ſanctæ / tam vtili / imo tam neceſſariæ petitioni non grauatim morem geram. Interim in Christo vale. Ex prouinciis 16. Auguſti. 1543.

Precor itaqꝫ venerandi viri & fratres vos omnes & ſingulos / vt hæc mea ſcripta qualitercunqꝫ ſcripta & edita boni conſulere velitis. Deinde veſtris Eccleſiis &

Miniſtris

Miniſtris Eccleſiarum & Scholarum / hæc vbi neceſſitas poſtulat / fideliter proponere & inculcare. Poſtremo cum omnibus piis / ardenter orare Deum & patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti / videlicet / vt ipſemet ſuo ſancto ſpiritu / qui nobiſcum veritati teſtimonium perhibebit / tam ſcholas quam Eccleſias omnes in his regionibus & terris / ad ſuam ſempiternam gloriam defendere & gubernare dignetur. Vos in Chriſto Ieſu fœliciter valete. Haffniæ 7 Iunii 1555.

Formula Viſitationis prouincialis ſeu præpoſituralis.

PRimum / temporis / loci / & perſonarū circumſtantias videamus.

Tempus

Tempus.

TEmpori ſeruiendum / vt inquit Paulus. Quare mihi conſultiſſimum videtur eſſe vt excepta hyeme / reliquas anni partes ſibi ſumat præpoſitus ad viſitandū vt vel in vere / cum frondent ſyluæ cum formoſiſſim9 annus / vel in æſtate / vel poſt collectas fruges / in autumno / ſi piſcatura non obſtat / viſitationem inchoare & abſoluere poſſit / Præterea nō continuis diebus ſed ſucceſſiuis ſeptimanis meo iudicio / ſuſcipienda eſt hæc viſitatio. Danda eſt enim opera ne propria præpoſiti Eccleſia propter viſitationem detrimētū patiatur. Ideo nunc hanc / nunc illam eccleſiam / quaſi aliud agens inuiſere poſſit / ne vel ipſe laboribus obruatur / vel ipſius populus iuſto & ligitimo miniſterio deſtituatur. Adhæc etiam non videtur conſultum / vt diebus Dominicis viſitet Eccleſias / ne vtrobiqz ſacra impediantur ac negligantur / hoc eſt tam domi apud ſuos / q̄ foris apud eos /

quos viſitare die dominico preſumit. Eligat potius vel diem Martis/vel diem Jouis/ vel ſi libet diem precationis / vt vna & eadem opera/ tam precatio quam viſitatio fiat. Omnia tempus habent.

Jocus.

POterit ſemper domi ſuæ pernoctare /et ſummo mane/ incurru vel in equo / ſe ad Eccleſiam viſitandam conferre/ ne nimiis ſumptibus Eccleſia grauetur / quod quidam futurum ſuſpicantur. Nec vltra duas aut tres horas apud tutores manendum eſt/ ne ventris cauſa viſitationem inſtitutam eſſe cauſentur et columnientur. Illud ſumme cauendum eſt / ne quiſq̃ inuitetur ad prandium / quaſi ſub pretextu et nomine præpoſiti /ne graues tandem Eccleſiæ ſũptus perturbent ac deſtruant viſitationem/ Si quos volunt Tutores inuitare/faciant id ex priuato/ vel ſuo nomine / non præpoſiti /

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

poſiti / ne prandii ſumptus in magnam p̃cuniæ ſũmam contrahatur. Imo meum cõſilium / eſt vt mox a prãdio curet ſubduci rationem / vt certo ſciat / quanti conſtiterit Eccleſiæ prandium quod ſumpſerat / ne mendaciis eum circumueniant alicubi callidi Tutores et apud præfectum regiũ / cui cõmiſſum eſt hoc munus / vt bonorum Eccleſiaſticorũ rationẽ habeat / accuſent / ac viſitationem Eccleſiarum impediant ac remorẽtur. Tales enim ſũptuoſi præpoſiti prebent occaſionem huius mali / quod Eccleſiæ Chriſti / deinde miſeri parochi quibuſdam aulicis / vt vocant / præpoſitis ſeu potius aſinis onerentur et grauentur.

Perſonæ

PErſonæ cum quibꝰ agere debet / ſunt. 1 Paſtores. 2 Diaconi. 3 Tutores Eccleſiæ. 4 Tutores pauperum. 5 Populus.

Hic enim ordo ſeruari poteſt / vt de pa-

ſtore

ſtore et diacono/populum et tutores/ deinde viciſſim de populo et tutoribus paſtorem et diaconum interroget/ita vt appellet ad cuiuſque conſcientiam / ne quiſq̄ ſit / qui vel ad alterius negligentiam et vitia conniuere audeat/vel de aliis mentiri præſumat / Et in quocunqz negligentiam deprehenderit/hanc corrigat/et illum obiurget. Et vt Paulus inquit/Publice peccantes coram omnibus arguat/ vt cœteri timorē habeant. 1 Timot: 5 Sed cum manſuetudine et lenitate / ne quis in conſpectu multitudinis pudefiat/ ita vt potius frangatur/ q̄ vt ſe corrigi patiatur.

Porro viſitationis initium ſumat ab inuocatione. Nu bede wi den hellig Aand ꝛc. Vt etiam interim Eccleſiā canētem audiat. Deinde paſtor loci ſuggeſtum aſcendat/breuem concionem habeat videlicet vt vnum aliquem locum communem percurrat/ne prolixitate ſua tā populo tediū pariat quam præpoſitū viſitationē impediat.

Finita

Finita conciuncula canat populus. Ære være Gud fader i Himmerig etc. Finita gratiarum actione præpoſitus accedat populum/et ante omnia totum locum in ordinatione Regia/de officio præpoſitorum/ valde diſerte et diſtincte recitet / vt omnes intelligant totum illud/quod ad ipſius officium requiratur / ne de proprio ipſum aliquid loqui/ſine mandato/ſuſpicentur. Nā ſine mandato nihil preſumat. Et quod ſua nō inter eſt/percontari deſinat etc. Nūc vel ſtando ad latus altaris / vel collocando ſe in ſubſelliis ſuperioribus /de ſingulis audiat/ et diſcat ea quæ vera ſunt / ita tamen vt vltra vnam horam non extendat/ neqꝫ protrahat viſitationē / cum ſingulis annis ad Eccleſiam ſit rediturus.

De Paſtore.

quærendū eſt an

Recte et ſyncere prædicauerit euangelium

Craſſius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Craſſius et rudius docuerit eos Catechiſmum.

Sacramenta ſingulis et omnibus miniſtrauerit.

In tempore viſitauerit ægrotos.

Vita ipſius reſpondet Euangelicæ doctrinæ.

An cœlebs an maritus / Si cœlebs /

An habet apud ſe mulieres publicas et famoſas / Si maritus.

An habet liberos et familiam ſibi obſequentem in omnibus.

Si Vxorem habet probam et honeſtam.

Si cum grauitate domui ſuæ præeſſe poteſt.

An ortum ſit aliquod ſcandalum vel ex doctrina vel vita vel familia ipſius.

Vtrum conuerſatio talis ſit / vt omnes cum eo commode conuerſari poſſint / in templo / conuiuiis / agris.

Item

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Item an quæ ſua ſunt magis curet q̃ quæ Jeſu Chriſti. 13

An intrepide vitia quorumcũqꝫ reprehendat/et facinoroſos excommunicet. 14

Si diſſidet in miſſa et ceremoniis aliis/ a reliquis fratribus prouincialibus. 15

In ſumma/an talis ſit/vt tuto ſuam ſalutem et concredere poſſint. 16

Hic ſi quid ex aduerſo reſponſum fuerit/ diligenter expendat præpoſitus/an ſit querela publica totius populi/ an priuata. Si publica/mox quantum poſſibile eſt corrigatur negligentia. Si priuata/citet ad ſe certo tempore/tam actorem q̃ paſtorẽ/ vt ea controuerſia bene diſcuſſa et examinata/dirimatur. Nec opus eſt vt quiſq̃ reſpondeat ex populo priuſq̃ recitauerit præpoſitus omnes ſedecim articulos / de doctrina / vita et conuerſatione parochi / Tum demũ interroget eos/an ſit aliquis / qui habet / quod contradicat ſuo paſtori /

deni

det illi teſtimonium vt meritus fuerit/ ſalva cuiuſqꝫ conſcientia / ne quicq̄ vel propter amicitiam diſſimuletur vel propter odium exaggeretur.

De Diacono.

POpulum interroget de diacono /ſiue adhuc ſit Scolaſticus ſiue ruri maritus/an et ipſe.

Docuerit fideliter ruſticanam iuuentutem Catechiſmum / tam in templo q̄ in pagis tempore pſcripto.

An iuxta antiquam conſuetudinem pulſat/ Templū verrit / In æſtate illud frondibus ornat.

An in ſummis tribus feſtis latine et in reliquis omnibus danice conſuetas cantilenas cecinerit / et populum ad cantandum inſtruxerit.

Vtrū in omnibus q̄ ad officium ipſius ſpectant tam parocho q̄ populo debitam obedientiam pſtiterit.

Super

Super hæc etiam de vita / conuerſatione / vxore / & familia diaconi diligenter inquirat / negligentiam corrigat / vitia emendet. 1 Timoth 3.

De tutoribus Eccleſiæ.

An ſint rite vocati ad illud munus & quã diu fuerant in officio.

An Rationem habuerint tecti / feneſtrarum / cemiterii / & totius ſtructuræ templi.

An quiſq̃ ſit / qui poterit illos iure reprehendere vel accuſare ſubtractionis aut negligentiæ.

An fideliter in omnibus ſuo officio ſatiſfecerint / circumportando tabulas (vt vocant) in ſingulis fæſtis.

Hic circumſpiciat præpoſitus & attendat ad ſuggeſtum / ad altare / ad ſacrum fontem / ad feneſtras / ad ſubſellia / ad teſtudinem / ad parietes / ad veſtes / & alia re-

quiſita

quiſita.

Si quid eſt quod opus habet reparatione/correctione/ & emendatione &c.

Conſideret etiam foris / templum & cemiterium / priusq̃ ingrediatur templum.

Si opus fuerit admonitione / modeſte ac moderate ſaltem admoneat tutores ſui officii / rationem vero accepti & expenſi remittat ad regium præfectum.

De tutoribus Pauperum.

Sint veri pauperum diaconi ſeu miniſtri / vt Stephanus Hieroſolimis et Laurentius Romæ.

Viſitent ægrotos morituros ꝑ colligenda ſtipe in vſum pauperum.

An Circumportent ſingulis feriis tabulas quas vocant pauperum.

Ex ærario pauperum ad ianuam templi poſito diſtribuerint collecta / pro cuiuſqȝ neceſſitate.

Fuerint

An fuerint pauperibus fideles in omni-
bus / Hic exponat illis / qui nam ſunt ve-
ri pauperes in pagis illius parochiæ &c.
Domeſtici pauperes / Huſarme folck.
Qui habitant in domunculis / Gadehuſ-
folck.
Decrepiti viri et mulieres.
Qui laborant paraliſi / morbo gallico et
aliis difficultatibus.
Miſeræ viduæ.
Orphani et pupilli.
Pauperes puerperæ.
Pauperes puellæ / quibus detur ſubſidiũ /
vt fiant coniuges.

Summa omnes pauperes in illo
parochia.

De parochianis.

Populus diuidatur in duas claſſes Se-
niorẽ ſcilicet et Iuniorẽ / ſeu in quatuor
claſſes.

In prima claſſe ſunt qui duxerant vxores/ et vel hodie ſunt vel ante fuerant mariti. In ſecunda ſunt mulieres omnes innuptæ in domino. In tertia ſunt virgines et puellæ omnes. Hic ex ſingulis claſſibus eligendi ſunt duo vel tres / qui ſimul ordine recitent Catechiſmi partes. Id fiat in primis cum conſilio parochi et diaconi quinam ſint eligendi/ ne confundantur/ qui ignorant / et inde fiat viſitatio non parum odioſa. Paulus omnibus omnia factus eſt/ vt multos Chriſto lucrifaceret.

Omnia fiant ad ædificationem. Hic interroget parrochum ⁊ diaconum de profectu vulgi in doctrina religionis / ⁊ incremento verbi / de pietate ⁊ honeſtate publica.

Omnes ament veram pietatem.
In tempore frequentent ſacra.
Sæpenumero communicent.
An Concinunt pſalmos ⁊ cantilenas ſacras.
Seruent publicas ⁊ honeſtas ceremonias.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

nias/procumbendo/ ſtando/ ſedendo/prout res poſtulat in templo.

Conferant aliquid in vſum pauperum.

Conueniant ad letanias/hoc eſt/ ad prœdicationem & orationem pro pace.

An Honeſte ſe gerant in omnibus/ cum ſint in templo. Om kircke ſteffne heller ſogne ſteffne.

Animos adhuc papatui addictos habent.

Adhuc roſaria ſecum geſtant.

Potationibus indulgent.

Iuramentis & maledictionibus aſſuefacti ſunt.

Sint ne inter eos qui Sacram concionem contemnunt. Publicam vitam in adultero/ fornicatione / aut ſcortatione ducunt. (Om trol koner)

Item ſint ne inter eos qui publicam pœnitentiam contemnunt/ vt excommunicati/ homicidæ/ adulteri & oppreſſores infantis proprii.

Sint ne deniq; inter eos qui male domi audiunt apud vicinos.

Tandem exquirat quomodo affecti ſint erga parochum et diaconum.

Suſtentatione eorum.

Decimatione vera.

Donationibus.

De Teſtamentariis donis.

Oblationibus feſtiuis et honorificis/ adeoq; de omni debita et conſueta mercede miniſtrorum verbi ꝛc.

An ſint ediuerſo/qui pertinaciter reſiſtunt eis.

Qui odio perſequuntur eos.

Qui non recte decimant.

Nec dant diacono debitam penſionem.

Vt admoneantur ꝙ vel reſipiſcant/ vel iuſto Dei iudicio pereant ꝛc.

Admoneat eos de ratione feſtorum / ieiuniorum /

tetuniorum /introductionis/et de cura pau-
perum. De viſitatione ægrotorum. De
cõuiuiis /nuptiis/ puerperiis /iuſtitia /di-
lectione / charitate et veris bonis operi-
bus.

De obedientia magiſtratus.
De mittendis ad ſcholam pueris.
De hoſpitalibus iuuandis.
De diligentia domeſtica.
Si maritus eſt leo in domo ſua.
De pia et honeſta conuerſatione cum
vxore/ familia/vicinis et omnibus.

De hoſpitalitate.

Poterit etiam q̃ breuiſſime decla-
mare contra Ebrietatem /malam tractatio-
nem vxoris/ Scortationem / obtrectationē
negligentiam in educatione liberorum. Et
alia communiſſima vitia /quibus nouit ip-
ſe vulgus rusticanū laborare/ Idq; affec-
tibus debitis/ vt ſi vis alios flere flendū
ſit tibiipſi &c.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Nunq̃ placuit mihi / quod quidam in concionibus verius cantillant q̃ prædicant aut concionantur. Tales enim geſtus in monaſteriis contracti / aut parum aut nihil ædificant Eccleſiam Chriſti. Carent enim affectibus / tam mitioribꝰ q̃ vehemẽtioribus / quibus vulgus ad pietatem vel allici vel cõpelli deberet. Ideo loquendum et prædicandum eſt in Suggeſto / non cantandum aut cantillandum. Si habitum et impietates monaſticas ex gratia dei reliquerunt / etiam geſtus monachorum / q̃tum fieri poteſt / dediſcant et omittant.

Nihil enim tam difficile eſt / quin adhibita diligentia facile fiat. Porro priuſq̃ præpoſitus claudat ſeu finiat hanc viſitationem / ac neceſſariam functionem / videtur mihi valde conſultum / vt primum ex 3 capite ad Timot: recitet diſtincte & breuiter textum de officio & vita miniſtrorum verbi ſcilicet parochorum & diaconorum / vt vulgus intelligat eis præſcriptum eſſe

vitæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

vitæ ſuæ modum.

Deinde ut pari diligentia recitet textum qui eſt vel ad gal: vel ad Ephe: in principio ſexti capitis / de Statibus. vel ad Coloſ: 3. Mulieres &c. vel. primæ Pet: ii. Chariſſimi &c. vel. i Jo: ii. Scribo vobis filioli &c. vel ſimiles locos ſcripturæ / ex Jeſu Syrach & aliunde / quibus ipſum rude vulgus ad pietatem & dilectionem inſtitui poſſit / vt ambulet in fide erga deum / & charitate erga proximum.

Poſtrema clauſula viſitationis ſit oratio / pro religione / pro rege / pro regno / & pro pace.

Hæc ſit formula et modus viſitandi Eccleſias prouinciales / quomodo ſinguli præpoſiti aut imitentur aut ſi opus fuerit ꝑ circuſtantiis temporum / locorum / et perſonarum mutent / corrigant / et pro ſua prudētia excogitent ea quæ Chriſti Eccleſiam ædificant / et exornant ad gloriam Dei ſempiternam.

De his tamen eos admoneo / ne quic-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

ꝙ faciant quæſtus gratia / ⁊ propter con/
ſcientiam ⁊ propter eos qui nos obſeruant/
Nec quicꝙ vnꝙ diſſimulēt vel propter ami/
citiam vel propter odium illorum / quos
viſitare debent. Sed ſine fuco ſint fide/
les. Chriſtus conſeruet eos ac
fortunet eorum ſtudia et cona/
tus ad ſuam gloriam et
multorum ſa/
lutem.

Amen.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

De Collatione parochorū ſeu de prouinciali Synodo.

Petrus Palladius ad pium lectorem.

HÆc ꝓuincialis Collatio quæ danicæ Callent vocatur / et nomen habet vel a καλέω idest conuoco vel a calēdis / ſeu a primo die ſingulorum menſium / Hoc quia toties cōuocatio fortaſſis a Præpoſito fiebat / Illud vero / quia parochi et diaconi per præpoſitum ad colloquium pium ac neceſſariū / aliquoties in anno conuocabantur / fuit proh dolor / vt alia omnia apud papiſtas in magno abuſu / vcz: in crapula et ebrietate / in luxu et turpi ocio / nō ſecus atque Bacchi orgia / in quibꝰ nudi ſaltabant vtriuſqꝫ ſexus ebrioſi homines celebrarentur. Verum quia frequens hæc miniſtrorum verbi Collatio ſuā habet vtilitatem et fines non cōtemnendos / abuſu tandē

ſublato

ſublato redeat in verum vſum ac in integrū reſtituatur/ Quod quidem hoc modo/ qui ſequitur/commode meo iudicio/per occaſionem fieri poteſt/non vt nouæ leges ceremoniales in religione condantur/ ſed vt veteres obſeruentur hoc fine videlicet/ vt eo melius omnia ſecundum ordinationis Eccleſiaſticæ præſcriptum ſeruentur.

De Tempore.

Deberet quidem adminus hæc Collatio quater in anno / hoc eſt / in ſingulis anni quartalibus celebrari/ ſed cum id fortaſſis admodum graue parochis et diaconis eſſe videatur/ liberum quoties fiat/ modo bis ad minus in anno fiat /relinquatur.

De Die.

Dies/nec dominicus/nec feſtiuus/ ne ſacra impediātur/ eſſe poteſt/ſed alioqui ſaltem vnus ex profeſtis diebus /vel tertia vel quinta feria præſertim eligatur.

De

De horis.

Dies apud Judæos in quatuor magnas horas/ſicut et nox in quatuor vigilias quarum ſingulæ tres paruas horas complexæ ſunt/ diuidebatur. Quod etiam hodie noſtri operarii diurni / per totum diem a mane vſque ad veſpertum / quando videlicet /per ientaculum / prandium / merendā et cœnam quatuor magnas numerant horas diei. Quos vel Judeos vel operatiões in hac collatione parochi prouinciales in hunc modum imitentur.

Ab hora quinta matutina / vſqꝫ ad horā octauam ad locum Collationis confluant.

Ab octaua/vſque ad vndecimam/de rebus religionis conferant.

Ab vndecima vſque ad ſecundam horam pomeridianam honeſte conuiuentur.

Deniqꝫ ab hora ſecunda / vſque ad quintam horam domum in pace diſcedant.

De

De perſonis.

Parochi tantum et diaconi/cum ſuis Vxoribus ad cõuiuium huius Collationis inuitentur / niſi interdum parochorum ſingulares patroni / videlicet / pti nobiles / præfectus prouincialis / aut alioqui potiores et præcipui ruſtici ſuſciptantur.

De loco.

Loci duo / ſcʒ / templum et domus parochiana celebrantis Collationē. Templum in quo de religione conferant et domus vbi conuiuentur.

De cauſa efficiente.

Cauſa efficiens / eſt Spiritus Sanctus / qui ſingulos admonet / in his duobus pſalmis. Ecce nunc benedicite dominum etc. Ecce quam bonum et quam iucundum etc.

De

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

De materia.

Conferendi materiam ſuppeditet Præpoſitus / conuiuandi vero Celebrator collationis.

De materia collationis.

Hæc ſit de doctrina / ceremoniis et vita ſeu conuerſatione parochorum ac diaconorum.

De materia conuiuii.

Sit frugale prandium ad vnam tantum horam cum carnibus maceratis ac recentibus et cum aſſatura / Deinde cum potu quantum ſatis eſt ad refectionem ſeu hilaritatem non ebrietatem.

De forma collationis.

Hæc ſit celebratio cœnæ / primum / ſi adſunt communicantes / ſin minus concio tamen

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

men de loco aliquo communi / quem præpoſitus et cuius intereſt proponat / idque/ vt cœteri iudicent de ipſius doctrina et eruditione.

Deinde ſemotis laicis omnibus collatio et examen ſingulorum parochorum et diaconorum fiat in Sacriſtia / vt vocant/ ſeu in choro/ſi ſecretior locus non habeatur. Porro/ ſingulorū examen ſit de doctrina/ ſtudiis/libris et profectu ſeu progreſſu vniuſcuiuſque in cognitione ſacrarum literarū.

Quiſque pronuntiet libere / quod de fratre audierat/ſeu quod eſt in ore vulgi.

Mox de ceremoniis vel ſimilibus vel diuerſis / vt ſint omnes concordes tandem iuxta ordinationem/ne vulgus ipſum ſcandalizetur.

Poſtremo/ de vita / conuerſatione / domo/familia/ domeſticis/ſtructura/ œconomia/fama/ vxore et liberis / vt vita cuiuſque reſpondeat doctrinæ. In his / tres horæ vſque ad prandium collocentur.

De

De forma Conuiuii.

Conuiuii forma ſit mediocris apparatus duarum aut trium menſarum/ prima pro parochis/ſecunda pro vxoribus et tertia pro diaconis et famulis ſeu aurigis.

Conuiuio dentur tres horæ /quibus ex diſpenſatione/ quarta ſi libet addatur / vt prima tantum ſit prandii/ reliquæ duæ aut tres/ honeſtæ compotationis a duodecima/videlicet/ vſqꝫ ad ſecundam vel tertiam horam/vt ante ſolis occaſum quiſque domum diſcedat. Nemo vero ex conuiuis in domo conuiuii niſi ſumma neceſſitate coactus pernoctabit / ſed propriam domum petat.

De Colloquiis.

Colloquia ſint pia et honeſta de rebus quæ ſpectant ad religionem/ vt tractant fabrilia fabri / Si vero interim admiſ-

ceantur iucunda/ non tamen ſcurrilia ſeu iocularia ſcommata. Nec admittantur Cytharedœ/Lyrani/tibicines/aut ſcurrœ pro exhilarandis conuiuis.

De Gratiarum actione.

Sint poſt gratias lectas hœ cantiones/ porro cantandœ pro gratiarum actione.
In prima hora poſt prandium. Summœ Trinitati etc.
In ſecunda/Apparuerunt Apoſtolis etc.
In tertia. Ite in orbem etc. Deinde ſit conuiuii finis/ vt omnia mediocriter et honeſte gerantur ſicut decet ſanctos.

De cauſa finali

Fines huius collationis hi ſunt prœcipue/ videlicet/mutua fratrum concordia/ charitas/auxilium/ conſilium/ contributio/patrocinium ꝛc. Vt ſibi inuicem perpetuo ſeruiant et ſe conſolentur/ œgrotis mittant

tant ſubſidium. In cauſis iuſtis pro ſe inuicem reſpondeant et demortui fratris funus ad ſepulturam deducant.

De poena Tranſgreſſionis.

Tranſgreſſores horum mediocri iuxta conſilium fratrū et leges ſūptuarias/ mulcta puniantur. Contemptores vero vel in ordinem redigantur vel prorſus arceantur.

Tabula continens diuiſionem Synodi.

Synodus deriuatur a ſyn et odos/ quaſi comes in via/ et ſignificat conuentū/ cœtum/ cōcilium/ comitia/ in quibus multi comites/ qui ſunt inuicem in comitatu/ et vel ciuilia negotia / vel ea quæ ad religionem ſpectant/ ſerio tractant. Unde Synodalia/ quæ in Synodo tractantur.

Concilium dicitur a latino verbo antiquo concalando/ hoc eſt/ conuocādo/

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

nec tamen dubium eſt/quin verbum calo a greco καλεω /ideſt / voco dicatur / vnde Calendæ dicuntur.

Differunt ergo Synodus et conciliũ a ſe inuicem/præter Etymologiæ rationẽ/ vt genus et ſpecies. Nam Synodus dicitur omnis conuentus vniuerſalis aut particularis/ quæ fit ad conſeruandam religionem. Concilium vero eſt Synodus conuocata ab aliquo Monarcha / propter grauiſſimas cauſas in religione. Eſtque duplex Synodus. Vniuerſalis et particularis.

De vniuerſali Synodo.

Vniuerſalis eſt Epiſcoporum et aliorum Eccleſiæ primorum conuentus et commeatus ad certum locum / ex mandato Principis ſeu Monarchæ conuocantis eos ex toto imperio / vt conferant de dogmatibus / iuxta Analogiam fidei /contra hæriticos et ſchiſmaticos / Ideo vocantur tales Synodi concilia / quia conſcribuntur et cõuocantur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

uocantur a ſeculari poteſtate / vtpote cuſtode vtriuſque Tabulæ / quantum ad externam obſeruationem attinet. Porro vniuerſales Synodi / ſeu vniuerſalia concilia ſunt præcipue quatuor / vt Nycena Synodus / Conſtantinopolitana / Epheſina et Calcedonenſis.

De Nycena.

Nycena Synodus in quam Conſtantinus Imperator conuocauit ex tota Chriſtianitate / in Aſiam minorem / trecentos decem et octo Patres tempore Sylueſtri papæ contra Arrium de conſubſtantialitate Chriſti. Anno ipſius.338.

De Conſtantinopolitana.

Conſtantinopolitana Synodus / in qua Gratianus Imperator conuocauit Cōſtantinopolim 150. Patres cōtra Macedonium et Eudoxum pro Spiritus ſancti deitate vindicanda ſeu tuenda. Anno Domini 383.

De

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

De Epheſina.

Epheſina quam conuocauit Theodoſius iunior Imperator ducētis Patribus contra Neſtorium / de vnica Chriſti in duabus naturis perſona / et contra Pelagianos. Anno 434.

De Calcedonenſi.

Calcedonenſis a Martino Imperatore conuocata ſexentis triginta Epiſcopis contra Manicheos et alios hæreticos Anno domini 454.

Hæ quator ſunt primæ et principales Synodi / quæ vniuerſales dicuntur / quibus aliæ quatuor adduntur. Vt

Conſtantinopolitana / ſub Agapito / contra Theodorum et Anthimum / quod Maria ſit Theotocos Ideſt / mater Dei. Anno 541.

Conſtantinopolitana contra Monotelitas damnantes ſecundas nuptias.

Anno

Anno 677.

Nycena de habendis imaginibus et de ſpiritus ſancti proceſſione.

Conſtantienſis in Sueuia / vbi Johannes Hus et Jeronimus de Praga iniuſte necantur.

De particulari Synodo.

Particularis eſt conuentus Epiſcoporum et aliorum Eccleſiæ Miniſtrorum ſine conuocatione imperiali. Tales etiam dicuntur particularia concilia / quia ab ipſis Epiſcopis conuocantur / et particulares Synodi ſunt aliæ Nationales / aliæ diœceſanæ et aliæ prouintiales.

Nationales / quando ex toto aliquo regno conueniunt primores Eccleſiæ et ſūma capita religionis.

Diœceſanæ / quando ſinguli Epiſcopi cum ſuis præpoſitis et paroechis conueniunt in cauſis religionis.

Prouinciales vero / quando ſinguli præpoſiti ſuarum prouinciarum parochos

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

et alios verbi Dei Miniſtros conuocant/ vt ſupra de collatione Parochorum.

Tabula de exercitiis Scholaſticis.

Inter decreta Synodi Antuorſchoenſis de Scholis/hæc habentur.

Quia ſingularis triuialium ſcholarum cura/in regia ordinatione nobis commendata eſt/et ex officio/ vt vitetur confuſio ingeniorum/quæ ex varietate doctrinæ/iuuentuti propoſitæ oritur/volumus et ſtatuimus/ vt omnes et ſinguli triuialium ſcholarum Moderatores vniformitati ſcholaſticæ inſtitutionis/quantum fieri poteſt/ſtudeant. Ad quam conſeruandam ſingulis triuialium ludorū Rectoribus tabulam a venerando viro D: Doctore Petro Palladio Superintendēte Siœlandiæ conceptam et conſcriptam mittimus/quam in inſtituenda iuuentute/vbique ſibi proponāt

et

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

et diligenter ſequantur.

Schola priuata ſeu triuialis / vt vocant et latina / pro pueris inſtituendis ordinata bifariam diuidi poteſt / vt altera ſit minor / altera maior.

De minoribus Scholis.

Minor Schola triuialis dicitur / quæ eſt in oppidis / cui præſit Bacchalaureus promotus / vel ſine / vel cum Collaboratore vno atque altero / prout numerus puerorum creſcit vel decreſcit / Hæc in duas claſſes diſtribuatur.

De Prima claſſe.

Prima ſit eorum puerorum / qui verſantur.

In Abcdario libello.
Donato legendo.
Vocabulis diſcendis.
Catechiſmo edicendo.
Pingendis literis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

De ſecunda Claſſe.

Secunda ſit eorum / qui exercentur.

Catone et Sulpitio conſtruendis ac
Gramatica Torrentini
ediſcendis.
in qua ſeorſim examinentur.
Grammatica Philip: Melant:
et Johannis Spangebergii.

In Fabulis Æſopi
Pœdologiis Moſellani.
Sententiis ediſcendis.
Vſuali muſica.
Epiſtola ſcribenda.
Catechiſmo.
Dominicali Euangelio.
Pſalmis.

Poteſt autem hæc ſecunda claſſis / per occaſionem creſcente numero diſcipulorum diuidi in duas partes / vt accedat etiam tertia Claſſis et ſecundus Collaborator.

De maioribus Scholis.

Maior

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Maior Schola triuialis dicitur/quæ eſt in ciuitatibus et locis Cathedralibus/ cui præſit Magiſter artium promotus cū quatuor Bacchalaureis promotis. Hæc in quinqꝫ claſſes diſtribuatur.

De prima Claſſe.

Prima Claſſis eorum ſit/qui hæc agūt vt.

Abcdario libello literarum combinationem diſcant.

Donato legendi rationē.

Catone cōſtruendi modum.

In Catechiſmo vt diſcant pietatis exercitium.

Vocabulis diſcendis latinæ linguæ copiam.

Literis pingendis vſum ſcribendi.

De ſecunda Claſſe.

Secunda claſſis eorum ſit / quibus proponūntur.

Gram-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Grammatica Torrentini/Philippi et aliorum pro declinandi & coniugandi ratione.
Æſopi fabulæ pro exercitio Grāmatices.
Pædologia Moſellani pro informandis moribus.
Colloquia Eraſmi vt diſcant loqui latine.
Sententiæ prouerbialis vt diſcant copiam latine linguæ.
Epiſtola ſcribenda/vt diſcāt latine ſcribere.
Vſualis muſica pro Cantandi ratione.
Dominicale Euangelium et Pſalmi vt diſcant pietatem.

De Tertia claſſe.

Tertia eorum ſit/quibus proponuntur.
Grammatica Torrentini/ Philippi &c. pro exacta Etymologiæ et Syntaxios cognitione.
Terentii et Plauti Comediæ puriores pro exercitio Grammatices.
Epiſtolæ Ciceronis pro latine loquendi et ſcribendi vſu.
Exercitiū ſcribendi epiſtolam ſemel ad minus

nus in ſeptimana.

Exercitium cantandi ex vſuali Muſica.

Exercitium ediſcendi / per duo carmina moralia.

Exercitiū pietatis in Euãgelio Matthei/ in Prouerbiis Salomonis in Epiſtola ad Timotheum et in prima Johannis Epiſtola.

De Quarta claſſe.

Quarta ſit eorum/ quibus proponuntur Grammatica Torrentini/ Philippi &c. præſertim ꝑ exacta Proſodiæ cognitione.

Opera Vergilii.

Metamor: Ouidii.

Officia Ciceronis.

Epiſtolæ familiares.

Ratio conſcribendi carmina.

Libellus muſices artificialis.

Exercitium ſcribendi Epiſtolas et carmina. Pſalterium Eobani / Jeſus Syrach et Epiſtola Pauli ad Titum /pro exercitio pietatis.

De

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

De quinta claſſe.

Quinta ſit eorum / quibus proponuntur. præter ea / quæ ad Grammaticam ſpectant / Elementale græcum.

Dialectica et Rhetorica Philippi.

Epiſtola ad Romanos cum Euangelio dominicali pro exercitio pietatis.

Exercitium ſtyli ſemel in ſeptimana ad minus.

Exercitium muſices artificialis.

De Scholaſtico Exercitio in templis ex Antuorſchoenſi Synodo.

Seruetur Exercitium Scholaſticum quotidie in Eccleſiis / quibus adeſt Schola / iuxta ordinationem / et ne literaria ſtudia iuuentutis in Scholis expedienda hoc exercitio / templorū frequentatione / impediantur / tantum vnum quartale huic exercitio impendatur.

Matth. xviii.

Sinite paruulos venire ad me talium eſt Regnum cœlorum.

Qui receperit vnum paruulum talem in nomine meo me recipit.
Nolite contemnere vnum ex his puſillis. Angeli eorum ſemper vident faciem patris qui in cœlis eſt.

Synodoalia
quædã de Scholis triuilibus.

Dabunt operam Superintendentes et præpoſiti / vt in paruis etiam oppidis inſtituatur aliqua ſchola / ad quam habeant rationem / ne rurſum per negligentiam diſſipetur. Idem in Monaſteriis agendũ eſt.

Scholaſtici pueri / ſtatim excitentur hora quinta mane / vt ad extremum ſint in Schola per æſtatem in medio ſextæ / per hyemem vero ſexta hora / vt plagas euadant / et ſit Donatus eorum prima lectio ſemper / qui ſingulis ſeptimanis / iuxta antiquam conſuetudinem repetatur / et applicentur pro Remigio Rudimẽta Deſpautrii de

octo

octo partibus orationis.

Ludimagiſtri et hypodidaſcali/debet perpetuo ſuas lectiones ſeruare/vt in Collegio. Et ſi quis eorum / ebrius ingredi ſcholam præſumat / vel plagoſus inueniatur nõ ſeruans iuſtum corripiendi modũ / is cum ignominia ab officio deponatur. Similiter ſi per ebrietatem aut negligentiam officium ſuum intermittit. Præterea nemo debet vti ferula / qua membra puerorum luxari poſſunt/ſed alias debet virgis corrigere pueros/tamen in hunc vſum ferula concedatur / ſi Ribaldus aliquis opponat ſe ludimagiſtro vel hypodidaſcalis.

Nulli ex Scholaſticis geſtabunt pileos vel alia capitegmina / quæ non decent Clericos / ſed ordinariã veſtem iuxta morem clericalem / pro ſua virili portent /nec quiſquam geſtet pugionem aut dagerum/ vt vocant.

Nullo modo debet hic articulus ab vllo Ludimagiſtro negligi/ de ratione ingenii

puerorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

puerorum habenda / nec omittat ſignificare parentibus ingenii tarditatem vt in tempore talibus/qui non ſunt apti/nati ad ſtudia bonarum literarum/proſpiciatur.

Hic admoneantur Ludimagiſtri/ vt libenter hortētur adultos nōnihil Scholaſticos/vt deinde viſitent Vniuerſitatem.

Quicunqz inter Scholaſticos inueniuntur/qui potationibus indulgent/aut nocturnis diſcurſionibus per plateas / Item tabernariis cōmertiis / ſcortationi/ſtupro/ pugnationi vel aliis turbationibus.
Primum corripiantur. Deinde a
ſchola arceantur. Poſtremo
rogandus eſt Magi-
ſtratus vt etiam
ciuitate eos
expellat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

De lectionibus
Scholæ Haffnenſis.

Petrus Palladius Lectori.

Cvm in viſitatione Eccleſiarum admoneātur ludimagiſtri/vt hortētur Scholaſticos ætate prouectiores et eruditiores/ad viſitandas Academias/quo vberiorem doctrinam conſequantur: operæ pretium me facturum exiſtimaui/ſi lectiones quæ per dei gratiam/iuxta fundationis præſcriptum/in hac regia Academia Haffnenſi perpetuo obſeruantur/quaſi in tabella quadam breuiter proponerem. Hac enim ratione/me illis ſaltem gratificaturum ſpero/quos Deus opt: max: ex vtero matris deſtinauit/vt liberali eruditione exculti ad gubernacula Eccleſiarum et Politiarū aliquando ſedeant. Ita enim communi ſaluatori noſtro viſum eſt/vt talibus mediis Eccleſiæ et Politiæ in hoc mūdo adminiſtrentur/

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

tur/ quo omnes in vnum corpus coaleſca-
mus/cuius caput vnicū eſt Jeſus Chri-
ſtus. Quapropter hoc vnum effectum red-
dere per hanc tabellam cupio (interea ro-
gans Patrem cœleſtem per filiū ſuum/do-
minum noſtrum Jeſum Chriſtum/ vt cum
docentibus / tum diſcentibus ſua gratia et
ſpiritu adeſſe dignetur) vt Scholaſtici paſ-
ſim in triuialibus Scholis ſub ſuis præcep-
toribus militantes hinc admoneantur/ quæ
ſint ordinatiæ huius inclytæ Academiæ lec-
tiones tametſi ſubinde aliæ publice et pri-
uatim a doctiſſimis huius Academiæ pro-
feſſoribus lectiones proponuntur / qui hoc
ſolum ſpectant/ vt ſuos auditores doctrina
liberali/pietate ac virtute reddāt ornatiores.
Neque enim fieri poteſt / vt ignari prorſus
huius Scholaſticæ ordnationis / ad eam
amandam excitentur. Ignoti enim iuxta
prouerbium/nulla cupido. Quod reliquum
eſt/peto/ vt candidi lectores hanc noſtram
qualemcunque opellam boni conſulant / et
ſummis votis oro communem patrem in

 nomine

nomine domini noſtri Ieſu Chꝛiſti/vt omnium Scholarū pia ſtudia et exercitia promoueat/ad ſuam gloꝛiam et multoꝛum ſalutem. Haffniæ viii. Calendas Septembꝛis Anno Domini M. D. Lv.

Scholæ Haffnenſis perpetuæ lectiones ex Regia fundatione bꝛeuiter indicatæ.

ORdinarii dies lectionum / in ſingulis ſeptimanis ſunt quatuoꝛ/dies lunæ/martis/Iouis et Veneris.

Theologi.

Tres Doctoꝛes Theologiæ/ſacras literas veteris et noui Teſtamenti interpꝛetantur/atque hi ita inter ſeſe partiuntur laboꝛes vt in Moſe / Pꝛophetis / Hiſtoꝛia Euangelica et Epiſtolis Apoſtoloꝛum perpetuo fiant pꝛælectiones/Idque eo conſilio/ vt eo citius vniuerſa Scriptura ſancta auditoꝛibus pꝛoponi poſſit./Suſcipiunt quoque

interdum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

interdum locos Communes fuſius enarrā-
dos / id quod ad Scripturā recte intelligen-
dam ſumme neceſſarium eſt.

Jureconſultus.

Jureconſultus vnus / inſtitutiones iuris/Arbore conſanguinitatis et quoſdam locos communes ex iure ciuili diligenter tractat. Addit etiam quædam ex legibus Platonis ac Ciceronis et ex Ethicis atque Politicis Ariſtotelis &c. Vt hac iucunditate et varietate ſimul et vtilitate ſtudioſi iuuenes/qui profuturi reb: publicis et Eccleſiis ſperantur/ad lectionem alliciantur.

Medici.

Duo doctores / operas inter ſe partiuntur / a quib: ordinariis duob: diebus prælegunttur / nunc vtiles aliquot libri Auicennæ aut Raſis/nunc practicus aliquis liber vel ex Neotericis/ Itē vtiles libri Galeni aut aliqui Hypocratis. Reliquis vero duobus diebus legunt alter in Phyſica vnum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

et alterum libellum Ariſtotelis/et interdum addit aliquas Iſagogas medicinæ et Anatomica. Alter in Mathematica / Theoricas planetarum/ aliquot libros Euclidis tabularum aliquarum vſum et cum oportunum fuerit pro auditorib: etiam Ptolomeum. Item interdum aliqua Aſtrologica/ ſummã aliquam de iudiciis / Superſtitioſa vero a Chriſtianis medicis aliena ſunt.

Artium Profeſſores.

primus.

Profeſſor Pædagogicus bis legit ſingulis diebus ordinariis/huius ordinariæ lectiones / hæ ſunt. Grammatica domini Philippi Melanthonis cuius præcepta mane auditoribus diligentiſſime proponit et ab eiſdem eadem repoſcit / Addit huic lectioni Terentium /et interdum aliquam Plauti fabulam honeſtiorem et commodiorem/aut venuſtum aliquem Eraſmi dialogũ. Tradit ordine Etymologiã /Syntaxin et Pro-

ſodiam

ſodiam. Nonnunquam etiam Grammaticam Linacri prælegit et auditoribus commendat lectionem Elegantiarum Laurentii Vallæ. Poſt prandiũ tractat Eraſmum de duplici Copia et de Conſcribendis Epiſtolis / quandoque commodiorem aliquem libellum de faciendis carminibus et adhoc ſæpe adhibet elegantiſſimos verſus quoſdã et integros locos ſelectos ex Poetis / qui verſus ſimul vitam ſuis ſententioſis dictis bene inſtituunt. Offerunt ei auditores ſæpe vel ſuas Epiſtolas/ vel ſua carmina emẽdãda. Dominica die mane tradit κατήχησιν doctrinæ Chriſtianæ dilucide et breuiſſime atque ſimpliciſſime.

Secundus.

Profeſſor Dialecticus dieb: ordinariis tradit Philippi dialectica/ quib: abſolutis addit nunc libellũ Ciceronis ad Herẽnium/ nunc aliquam Ciceronis orationem/ in qua monſtrat vſum illorum præceptorum et deinde redit ad Dialecticam et repoſcit di-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

ligenter ab auditoribus præcepta. Huic lector ſunt aſſignatæ duæ aliæ horæ in Hebdomada/quibus legit nunc Vergiliū/nunc Metamorphoſin Ouidii/nunc partem aliquam Liuii &c.

Tertius.

Profeſſor Rhetoricus dieb: ordinariis prælegit aliās partem Quintiliani/ aliās lib:de Oratore ad Quintū fratrem/ interdum accipit a Pædagogo Eraſmum de conſcribendis Epiſtolis. Item nunc orationem aliquā Ciceronis/nunc Artem poeticam Horatii. Cū hoc magiſtro Græcus lector etiam partitur operas. Ita/vt cum Græcus lector tradit Gramaticen hic Rhetoricus ēnarret aliquem Græcum autorem. Huic etiam Magiſtro ſunt aſſignatæ duæ aliæ horæ in Hebdomada. Interdū enim legit Epiſtolas Ciceronis/quandoque Officia Ciceronis et Faſtos Ouidii/ in quibus ortus et occaſus ſtellarum diligenter explicantur.

Quartus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Quartus.

Profeſſor Græcus/ diebus ordinariis prælegit Grammaticam græcam. Itē Græcos Poetas et Oratores/ex Poetis præcipue Homerum /Theocritum /Sophoclem/ Euripedem et Heſiodum propter moralia præcepta et propter Sphærica/ vbi adigitur hic lector/vt ortus et occaſus ab Heſiodo diſcriptos recte et erudite explicet/ vt Scholaſticos ad illā partem Philoſophiæ inuitet et vſum eius in Poetis oſtēdat. Ex oratoribus orationes Iſocratis et aliquid Demoſtenis. Interdū quoqꝫ enarrat aliquam Pauli Epiſtolam Græcam. Huic quoqꝫ aſſignatæ ſunt duæ aliæ horæ in hebdomada / quando legit aliās orationes Ciceronis /alias aliquam Epitomen Rhetorices.

Quintus

Profeſſor Phyſicus/diebus ordinariis tradit Compendiū aliquod Phyſices / aliās Alberti Magni /alias Philippi/ aliās

 Ioannis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Joannis Veſcurionis. Interdū ipſa Ærotemata Ariſtotelis proponit. Nonnunquam etiam alios Phyſicos libros ex arbitrio Profeſſorū. Præterea huic Profeſſori vnus dies quo preleget Dialecticam Ariſtotelis græce aut latine/ ſtatuetur.

Sextus.

Profeſſor Mathematicus /diebus ordinariis tradit elementa Mathematū/ Arithmeticam /Tractatum de Sphæra/ deinde Theoricas planetarum / quarum vſum in tabulis reſolutis/ oſtendit. Item Coſmographiam Apiani/ quibus abſolutis ad Arithmeticen redit. Huic quoqꝫ profeſſori vnus dies et certa hora ſtatuetur vt legat aliquando Epitomen moralis Philoſophiæ Philippi / et poſt hanc ordine libros Ethicorum Ariſtotelis græce etc.

Septimus.

Lector Rhetoricus duabus horis in ſeptimana tradit Elemēta hebrææ linguæ/

con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

coniugationes/et quomodo eruantur Themata / quæranturque radices dictionum / diligenter monet atque vſum in Pſalmis et aliis ſcripturæ ſacræ libris oſtendit.

Octauus.

Lector Muſicus docet muſicam et canit dieb: ordinariis hora duodecima. Cuius experimentum in Eccleſiis / per feſta / cum ſtudioſis et pueris ſuis oſtendit.

Diſputationes et declamationes.

Diſputant ſinguli Profeſſores quater in anno et ſemel declamant. Diſputationes quidem maiorum facultatū fiunt die Mercurii. Magiſtrorum vero Sabbatho ab hora octaua vſque ad decimam. Declamationes vero dominica die in æſtate hora quarta / Hyeme vero donec tenebræ illam horam occupant / fiunt hora prima. Solent etiã alii adoleſcentes ſæpius declamare ex mandato domeſticorum Præceptorum.

Repetiti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Repetitiones

Die Mercurii conſtitutis horis Magiſtri prælecta ordinariis diebus publice repoſcunt ab auditoribus, emendant illorū ſcripta etc. Proponunt paradigmata declamationum.

Habes candide Lector in hac tabella breuiter propoſitam ſummam de exercitiis ſcholaſticis in hac Regia Academia Haffnenſi. Precor dominum noſtrum Jeſum Chriſtum / vt ſtudia pia et vtilia Eccleſiæ / vbique accendat et exuſcitet / vt omnibus gentibus illuceſcat Euangelium et propagetur ac ornetur gloria Dei. Scimus non aliud eſſe honeſtius aut melius opus inter humana / quam recte docere homines de Euangelio et de cæteris honeſtis et vtilibus rebus. Quare et feramus ærumnas / quæ in hoc vitæ genere ſunt ferendæ plurimæ / et ſciamus non defuturum nobis auxilium Chriſti. Videmus Diabolum inſidiari noſtro ordini / meris technis et ex-

citare

citare varia ſcandala/ſed oremus dominum noſtrum Jeſum Chriſtum/ vt depellat diabolum et noſtra pericula gubernet/ Cunque res vtiliſſima ſit Eccleſiæ/ ſcholarum pius conſenſus/perpetuam concordiam inter nos tueamur/et inuicem noſtri memoriam amanter retineamus.

✿

Diuiſio Philoſophiæ.

Pet. Pall. Pio lectori.

Exiſtimo non minus operæ pretium/ quam neceſſarium eſſe/ ſi principalem totius Philoſophiæ diuiſionem quaſi in tabella/Studioſorum oculis/breuiter hic in fine/ſubiictam et ſubiungã., Idque propter eos præſertim/ qui ſtudiis humaniori-

bus

bus primum initiati / vniuerſitatis Recto-
ri ſua nomina dederunt / vt inde ea / quæ
ſaltem in Philoſophia reſtant diſcenda /
quam diligentiſſime perpendant / modo to-
tam Cyclopoediam bonarum artium / per
Dei gratiam, abſoluere conentur. Ne ſibi
perſuadeant/tum ſtatim abſoluta eſſe litera-
rum ſtudia /cum declinandi et coniugandi
rationem ex Grammatica cognitam habe-
re videantnr. Parum enim adhuc didice-
runt/et quaſi fundamenti partem iecerunt/
præquam ſunt ea / quæ ſequuntur adhuc
ſuperſtruenda et perdiſcenda/præſertim iis/
qui ex prouidentia diuina ſedebunt ad gu-
bernacula rerum in Eccleſia vel in Politia/
Nec eſt/ quod quiſquã deſpondeat animum
quin/ſi conetur /inuocato diuino auxilio/
perueniat et pertingat ad ipſum Philoſo-
phiæ faſtigium/cum nihil ſit tam difficile/
quin adhibita mediocri diligentia/ facile fi-
at. Eſt quodam prodire tenus/ſi non datur
vltra. In ſtudiis bonarum artium et Phi-
loſophiæ texuntur corbes/in quibus Euan-
gelii

gelii theſaurus cuſtodietur/et populo Chri-
ſtiano fideliter proponetur.

Diuiſio Philoſophiæ

Philoſophia eſt ſapientiæ ſtudium / et diuinarum humanarumqȝ rerum noticia/quatenus humana ratio aſſequi poteſt/cuius partes tres ſunt/Logica/Phyſica et Ethica.

Prima pars Philoſophiæ

LOgica quæ ſermocinalis et rationalis dici poteſt. Eſtque verborum/orationis et argumentorum cognitio. Ad hanc tres artes referuntur. Grammatica/Dialectica et Rhetorica.

Grammatica eſt recte ſcribendi recteque et emendate loquendi ars / Poetarum enarrationem continens. Eſtque duplex ſcilicet Methodica et Exegetica.

Methodica eſt quæ conſtat regulis et præceptis de Ortographia/ Proſodia / Etymologia et Syntaxi / in artis formam

collectis

collectis et vſu probatis.

Orthographia eſt recta ſcribendi ratio.

Proſodia eſt noticia accentuum.

Etymologia eſt quæ diſcrimina caſuum in dictionibus tradit.

Syntaxis eſt quæ modum coniungendarum vocum ſeu extruendæ orationis præcepta tradit.

Exegetica eſt quæ in enarratione bonorum Autorum poſita eſt/ et methodicam accommodat dictionum phraſiumque naturam excutiens.

Dialectica eſt ars ſeu via recte/ ordine et perſpicue docendi. Seu ars probabiliter de qualibet re prepoſita diſſerendi. Cuius partes duæ ſunt. κριτικὴ et τοπικὴ.

κριτικὴ eſt iudicandi ſcientia/ quæ formas et cõſecutiones argumẽtorũ diiudicat.

τοπικὴ eſt inueniendi ſcientia/ quæ locos/ hoc eſt certos indices et vias inueniendi argumenta ad quamlibet quæſtionem propoſitam confirmandam aut infirmandã

accom-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

accommodata. Seruit et hac pars Ecphra-
ſi et copioſæ rerum deſcriptioni.

Rhetorica eſt ars / quæ docet vi-
am ac rationem recte et ornate dicendi / et
in tres partes diſtribuitur ſcilicet / in vim
Oratoris / cui ſeruiunt.

Inuentio.
Diſpoſitio.
Elocutio.
Memoria.
Pronunciatio.

Deinde in Orationem / cuius partes ſunt.
Exordium.
Narratio.
Propoſitio.
Confirmatio.
Peroratio.

Poſtremo in Quæſtionem / quæ du-
plex eſt / ſcilicet / Infinita quæ Theſis di-
citur / et finita quæ Hypotheſis dicitur. Itē
cauſa et controuerſia.

Secunda pars Phi-
loſophiæ.

Phyſica quæ eſt in genere rerum naturalium et accidentium ſecundum naturã ſcientia.

Huius tres ſunt partes ſcilicet. Mathematica Phyſiologia et Metaphyſica.

Mathematica/qua ſolam quantitatem continuam et diſcretam tractat a ſubiectis et corporibus abſtractam / non quidem reuera ſed imaginatione tantum. Seu quæ de rebus a materia abſtractis agit. Cui ſubiiciuntur Aſtronomia / Arithmetica / Muſica et Geometria.

Aſtronomia / quæ eſt de Aſtrorum menſura / hoc eſt / de corporum cœleſtium magnitudinibus et motibus inquirendis ſcientia.

Arithmetica eſt numerandi ſcientia ſeu numerorum diſciplina.

Muſica eſt ars / quæ docet certam rationem vocum et ſonorum. Eſtque triplex. Metrica / ſyllabas et tempora ſyllabarum dimetiens. Melodia / voces humanas modulans / Organica inſtrumentis canens.

Huic

Huic Poeſin/quam Pindarus vocat ἔνθεον Muſices/ſubiicito. Habet enim ſuū nomen a nūmero/menſura et harmonia.

Geometria eſt ſcientia menſurandi terræ/cæterarumque rerum et corporum/magnitudines. Huc Geographia referenda eſt.

Phyſiologia ſiue Phyſica ſpecialis/eſt ſcientia quæ inquirit et patefacit cauſas generationum/corruptionum et aliorum motuum et qualitatum in corporibus totius naturæ rei/hoc eſt/docet principia/cauſſas/effectus/motum/quietem/locum/tempus/aliaque homini accidentia corporis mobilis/per octo libros Phyſicorum Ariſtotelis.

Deinde Coelum/mundum/ſtellas/Elementa quatenus in loco ſunt et loco mouentur/per quatuor libros de cælo et mundo. Et hæc ſunt corpora ſimplicia.

Ad hæc de corpore naturali mobili et mutabili ſecundū formā ſubſtantialem vel accidētalē/vtpote cū mutatur in ſubſtātia/

quantitate / qualitate / locoue / vt in du-
obus libris de generatione et corruptione.
Huc refertur Medicina theorica. Itē Me-
theororum et Metallarium cognitio. Huc
quoque impoſtores quidam referunt ſuam
Alcumiſticam artem aut fallaciam potius.

Mox de anima et operationibus
eius/quæ eſt principium vitæ atque virtu-
tum naturalium / animalium et ſpirituali-
um in plantis et animalibus et in homine
per tres libros de Anima et in Paruis Na-
turalibus / vt vocant.

Poſtremo de Corporibus et ſubſtan-
tiis animatis/qualis eſt homo/de quo paſ-
ſim Ariſt: in hiſtoria animalium / Et pli-
nius lib. vii. Atque alia plurima /qualia
ſunt animantia bruta terreſtria/ aquatilia
volatilia inſecta. Ariſt: in Hiſtoria de gene-
ratione animalium et de partibus animali-
um in lib: xviii. Quales ſunt denique
plantæ/vt arbores/frutices/herbæ/de qui-
bus Theophraſtus de Plantarū hiſtoria.

Atque

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Atque huc refertur Medicina practica/ ſanitatis tuendæ morboſque curandi ſcientia in humano corpore per naturalia et artificioſa remedia / præterea præcepta huc pertinentia et Mathematices magna pars.

Tertia pars Philoſophiæ.

Metaphyſica / quæ conſiderat ſubſtantias corporeas et incorporeas / prout ſunt reuera per ſe/ formamque habent motui et mutationi non obnoxiam / ſed a materia remotam et puram. Ad hanc Phyſicam ſpecialem etiam Aſtrologia pertinet / que inquirit cauſſas efficientes remotas et vniuerſales actionum / motuum et mutationum in corporibus.

Ethica/ quæ eſt cognitio præceptorum de moribus et omnibus honeſtis actionibus / quas ratio humana iudicat in hac ciuili vita neceſſarias eſſe. Eſtque triplex ſcilicet. Ethica Politica et Oeconomica.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Ethica ſpecialis quæ eſt ſcientia docens cauſſas et effectus natiuos virtutum et officiorum et vitiorũ / oſtendenſque qualem ſe quiſque priuatim et publice citra infamiã / turpitudinem et iniuriam gerere debeat. Huc hiſtoriam / quia continet res geſtas ideſt virtutes et vitia. / item facta hominum honeſta et turpia / referto.

Politia eſt ſcientia reipub: adminiſtrationem dirigens. Huius partes ſunt tres ſcilicet νομικὴ ἡγεμονικὴ et στρατιγιτικὴ

Νομικὴ legalis ſcientia docens leges et formam reipub: et modum parendi legibus / quæ ad communem concordiam inter homines retinendam ſunt conſtitutæ.

ἡγεμονικὴ docens officia et iura Magiſtratuum maiorum atque minorum / quonam modo præeſſe debeant.

στρατιγιτικὴ militaris rei ſcientia ad duces et milites pertinens et huc refertur ius militare.

Oeconomica quæ eſt ſcientia vel prudentia adminiſtrandi rem domeſticam.

De Theo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

De Theologia

Theologia quod ad legem attinet / quatenus humana ratio eam intelligit ad Ethicam refertur.

Euangelium autem ſub nulla parte Philoſophiæ comprehenditur. Eſt enim doctrina rationi non ſubiecta ſed diuinitus reuelata / cui Philoſophia cum omnibus ſuis ſpeciebus ancillatur / vtinam ad gloriam dei ſempiternam Amen.

Habent Eccleſiarum Præpoſiti in his regionibus et terris / quædam Chriſtianæ religioni neceſſaria / quæ tam in Scholis / quam in Eccleſiis / per annum / in viſitatione proponantur. Sunt autem rudius et craſſius conſcripta / nec ſine mendis Typographicis ædita / quæ tamen hic in fine libelli ſunt aſſignatæ / videlicet vt corrigantur. Aduerſa mea valetudo / nimirum / Hemiplexia (quam Deo patri per Chriſtum et Piorum aſſiduis precibus commendatam habeo) fuit in cauſa cur hic libellus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

non vſque adeo bene correctus exiit. Nihil enim eſt ex omni parte beatum.

Vtinam illi quos Aulicos præpoſitos in Norwegia vocant/vel intelligerent ea/ quæ ſcripta ſũt in hoc libello/nec nõ ptiis Parochiis fideliter proponerẽt/vel depoſito præpoſiti nomine & titulo/quẽ falſo ſibi arrogãt/ Præfectorũ et præfectulorum nomina/quæ conueniunt ipſorum officiis retinerent / et ciuilem Iuriſdictionem apud Eccleſiaſticas perſonas fideliter promouerent / ſicut veri Præpoſiti iuxta regiam ordinationem inſtituti/pro Miniſterio Euangelii/proque Eccleſiaſtica Iuriſdictione adminiſtranda/ tuenda et promouenda / iuxta Regiæ ordinationis præſcriptum ſolliciti eſſe debent. Porro de veris Eccleſiarum Præpoſitis ſic habet Epiſtola ad Heb: Cap: vlt: Mementote Præpoſitorũ veſtrorũ / qui vobis locuti ſunt verbum Dei/ quorũ imitamini fidem/intuentes exitum conuerſationis eorum. Et Paulo poſt. Obedite Præpoſitis veſtris et cedite eis. Ipſi enim vigilant quaſi ratio-

ſi rationem pro animabus veſtris reddituri/ vt cum gaudio hoc faciant et non gemẽtes. Hoc enim non expedit vobis. Et rurſum in fine Capitis. Salutate omnes Præpoſitos veſtros et omnes ſanctos. Vel hic vnus locus in hoc Capite ter repetitus oſtendit/ qui nam ſint veri/iuxta Canonicam ſcripturam/ Eccleſiarũ Præpoſiti/quibus obedientia præſtanda eſt/Alios præpoſitos nõ nouit Eccleſia Chriſti/ niſi lupos pro præpoſitis quos magis timeat et fugiat/quam ſequatur ac imitetur/ Quare præſtaret vt ſingulis officiis ſua/non aliena nomina imponerentur.

Diuus Paulus ad Ro: xii: Præpoſituram quoque enumerat inter officia Eccleſiaſtica/cum ſic inquit/Qui præeſt/ in ſollicitudine. Hic præeſſe/non tam præeſſe/ quam prodeſſe ſignificat/cum is/qui præſit aliis in religione/curam habeat et ſollicitudinem / pro Eccleſiis/pro miniſtris et miniſterio verbi/ in doctrina/ceremoniis/

 vite

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

vita/ moribus et conuerſatione ſingulorum
alioqui non eſt verus Præpoſitus/ſicut ne-
que verus Epiſcopus / qui præeſſe et non
prodeſſe cupit. Nam quemadmodum reliqui
gradus miniſterii verbi paſſim in ſcriptis
Propheticis et Apoſtolicis definiuntur/qui-
nam ſint Apoſtoli / Prophetæ / Euange-
liſtæ/ Paſtores /Doctores/Diaconi &c. ſic
et Epiſtola ad Heb: Cap: vltimo. definit
Præpoſitos/eſſe verbi Dei miniſtros/qui
verbum Dei loquuntur / qui fidem et bonã
conuerſationem habent/aliis in exemplũ/
et qui vigilant rationem pro animabus red-
dituri.

¶ Vtinam ad hæc diligenter atten-
dant illi/qui Præpoſituram/veram et Ec-
cleſiaſticam abolitã /et Præpoſitos ab offi-
cio deponi cupiunt/Exiſtimantes humani
iuris et humanæ autoritatis eſſe/talia offi-
cia inſtituere et confirmare vel abrogare et
diſſipare / cum Chriſtus ipſe aſcendens in
altum dederit talia dona hominibus / ad
conſummationem Sanctorum in opus mi-
niſterii/

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

niſterii/ in ædificationem corporis Chriſti/
donec occurramus omnes in vnitatem fidei
et agnitionis filii Dei in virum perfectum/
in menſuram plœnitudinis Chriſti/ vt iam
non ſimus paruuli/ fluctuantes et circum-
feramur omni vento doctrinæ/ in nequitia
hominum/ in aſtutia ad circumuentionem
erroris &c. Epheſ: iiii.

¶ Porro Diaconatus/ eſt etiam
proh dolor in contemptu multorum/ qui
ſomniant ſatis eſſe/ ſi feces aulicas et e-
quorum cuſtodes ſibi creauerint diaconos/
vt ſcilicet/ erudiant iuuentutem in eo/ quod
ipſi didicerunt/ et quod Petrus/ in aula
Caiphæ/ ſaltem vna hora didicit/ ſcilicet/
mentiri/ iurare et maledicere/ cum tamen di-
uus Paulus vocet veros Diaconos/ docto-
res. Epheſ: iiii. hoc eſt/ cōminiſtros paſto-
rum/ et diſpenſatores myſteriorum Dei/
præcipue Catechiſmi. Quare etiam Cate-
chetæ vocati ſunt/ quos Paulus i. ad Ti-
mot: iii: ſtatim poſt Epiſcopos/ cum vxo-
ribus et liberis deſcribit/ quales eſſe debe-

ant/

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

ant/videlicet/pudici /non bilingues/ non multo vino dediti / non turpe lucrum ſec-tantes / habentes miſterium fidei in conſci-entia pura &c. quibus addit etiam promiſſi-onem cũ inquit. Qui bene miniſtrauerint/ gradum bonum ſibi acquirent et multam fiduciam in fide/quæ eſt in Chriſto Ieſu.

¶ Peccant igitur/ qui hos gradus in miniſteriis contemnũt/et ferant miniſtri pa-tienter contemptum/certi quod eorum mer-ces copioſa eſt in cælis Matth: v. Et quã-quam a multis/ viles / indigni et minus vtiles in miniſteriis iudicantur/ tamen ex-iſtiment et certo ſtatuant in conſpectu dei et omnium piorum / ſuum miniſterium Deo placere et ſe vtiles/ac neceſſarios Eccleſiæ et dignos eſſe tam ſuo cibo/quam ſua mer-cede. Sit Chriſto gratia in æter-num Amen.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

39

Errata.

Lege

Folio. A. iii: informant.

Folio. C. v. ediſcendo

Eodem verſa pagella lege ſic

Catone et Sulpitio conſtruendis ac ediſcendis

Grammatica Torrentini in qua ſeorſim examinentur.

Folio. C vlti. Synodalia.

Impreſſa Haffniæ

Pet. Pall.

CVm hic Libellus propter meã aduerſã valetudinẽ/ ſit huc vſque protractus quantũ ad editionẽ attinet/ vt his diebus proximis/ante ferias Natiuitatis Chriſti/ nec non in fine huius præſentis anni primũ finiatur Dominis Præpoſitis/quibus dedicatus eſt /deinde Parochis/Ludimagiſtris/Scholaſticis/Poſtremo/omnibus piis lectoribus/ iam non ſimpliciter vt donum/ſed vt xeniolum meum/pro læto futuri Anni principio/progreſſu et/exitu mitto/quibus etiam vt omnibus Chriſtianis/ foelicem annum precor/in Puero nobis nato/quem amplectamur / et filio nobis dato/quem oſculemur et vſum Benedicti nominis atque ſanctiſſimorum titulorum ipſius. Eſa: ix. diligenter et attente conſideremus ac meditemur/ vt nobis/ qui in tenebris ignorantiæ Dei / concepti et nati ſumus/ lux diuina coeleſtis et æterna / cum vera Jeſu Chriſti cognitione ſemper oriatur luceat et nos illuminet ad vitã æternã Amẽ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Ex libris Christiani Bangs

Ora et labora

Non jacet in molli veneranda
scientia lecto
Ipsa sed assiduo parta labore venit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)

1518.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 1518 8° (LN 1273 8° copy 1)